



**Сиза Н. П.,**  
кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри правосуддя  
юридичного факультету  
Київського національного університету  
імені Тараса Шевченка



**Маторнюк О. Д.,**  
студент ОР «Магістр»  
юридичного факультету  
Київського національного університету  
імені Тараса Шевченка

---

УДК 343.13

## **ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ**

У статті на основі проведеного аналізу наукових праць учених, вітчизняного кримінального процесуального законодавства, міжнародно-правових актів, рішень Європейського суду з прав людини та матеріалів вітчизняної правозастосовної практики розглянуто проблемні питання розуміння змісту та реалізації засади презумпції невинуватості.

Відзначається, що правильне розуміння змісту засади презумпції невинуватості має не лише теоретичну цінність, а й становить основу для належної реалізації її положень у правозастосовній діяльності.

Метою статті є з'ясування розуміння презумпції невинуватості як складової права на справедливий суд у практиці Європейського суду з прав людини, розкриття проблем її реалізації у вітчизняній правозастосовній практиці та визначення пропозицій щодо їх вирішення.

Презумпція невинуватості обґрунтовано розглядається як процесуальна гарантія забезпечення прав підозрюваного та обвинуваченого у сфері кримінального провадження, реалізація якої обумовлює забезпечення права на справедливий суд.

За результатами проведеного дослідження зроблено висновки та надано пропозиції щодо забезпечення реалізації засади презумпції невинуватості як складової права на спра-

*ведливий суд. Підтримано позицію про те, що презумпція невинуватості має призначенням запобігати необґрунтованим звинуваченням у вчиненні злочину та формуванню громадської думки щодо винуватості особи за відсутності обвинувального вироку суду, що набрав законної сили. Обґрунтовано, що слідчі та судові рішення, крім обвинувального вироку, не повинні містити тверджень щодо винуватості особи у вчиненні злочину. Запропоновано передбачити у вітчизняному законодавстві відповідальність посадових осіб за поширення інформації, що порушує презумпцію невинуватості.*

**Ключові слова:** презумпція невинуватості, право на справедливий суд, практика Європейського суду з прав людини, кримінальне провадження, судові рішення.

**П**раво на справедливий суд складає система елементів, які є засадами організації та діяльності судових органів, процесуальними гарантіями забезпечення справедливості правосуддя і, зокрема, процесуальними гарантіями прав обвинуваченого у сфері кримінального провадження, серед яких важлива роль належить презумпції невинуватості, реалізація якої обумовлює забезпечення права на справедливий суд.

Значна кількість рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), у яких констатуються порушення презумпції невинуватості, свідчить про те, що правильне розуміння змісту засади презумпції невинуватості має не лише теоретичну цінність, а й становить основу для належної реалізації її положень у правозастосовній діяльності.

Презумпція невинуватості як принцип кримінального судочинства була предметом наукового дослідження у роботах відомих вітчизняних та зарубіжних учених, а саме: В.Г. Гончаренка, Л.Б. Ісмаїлової, Ч.С. Касумова, В.В. Крижанівського, О.М. Ларіна, Л.М. Лобойка, В.Т. Маляренка, М.М. Михеєнка, В.Т. Нора, О.А. Осауленка, В.О. Попелюшка, М.С. Строговича, В.М. Тертишника, Г.Ю. Юдківської, Б.І. Яворського, С.С. Яценка та інших.

Хоча презумпція невинуватості як правовий феномен була належним чином досліджена в науці кримінального процесу, проголошена в положеннях Конституції України та закріплена як засада кримінального провадження у Кримінальному процесуальному кодексі України (КПК України), існує значний

спектр проблем, пов'язаних із забезпеченням її практичної реалізації як елемента права на справедливий суд.

Метою статті є з'ясування розуміння презумпції невинуватості як складової права на справедливий суд у практиці Європейського суду з прав людини, розкриття проблем її реалізації у вітчизняній правозастосовній практиці та визначення пропозицій щодо їх вирішення.

Сучасна юридична література виділяє два підходи до розуміння принципу презумпції невинуватості: перший – широкий, другий – вузький.

У вузькому розумінні принцип презумпції невинуватості полягає в тому, що тягар доведення обвинувачення особи у вчиненні злочину несе сторона обвинувачення (прокурор), і доведення має бути поза розумним сумнівом. Проте прийнятнішим для праворозуміння є широкий підхід, закріплений у ст. 62 Конституції України. Крім того, відповідно до ч. 1 ст. 17 КПК України особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому цим Кодексом, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили. Варто зауважити, що цей принцип для української судової системи застосовується лише в кримінальному процесі.

Широке розуміння презумпції невинуватості стосується також обов'язку держави визнавати правовий статус обвинуваченого як невинуватого на всіх стадіях, що передують визнанню винним<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> В Крижанівський, 'Принцип презумпції невинуватості у кримінальному процесі (порівняльно-правове

Презумпція невинуватості базується на стандарті доведення «поза розумним сумнівом». Цей стандарт відповідно до практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) не лише забороняє передчасне висловлення думки самим судом про те, що особа, «яку обвинувачено у вчиненні злочину», є винною, тоді як це ще не доведено відповідно до закону, а й поширюється на заяви, зроблені іншими державними посадовими особами стосовно кримінальних проваджень, і які спонукають громадськість до думки про вину підозрюваного та визначають наперед оцінку фактів компетентним судовим органом<sup>1</sup>.

В Україні презумпцію невинуватості найчастіше порушують у трьох випадках:

- при виголошенні публічних заяв політиками і прокурорами про чийсь винуватість задовго до закінчення судового процесу;

- коли судові рішення, що не є обвинувальним вироком, відображає думку про винуватість особи;

- під час затримання осіб, підозрюваних і/або обвинувачуваних у скоєнні злочину, і обранні їм запобіжного заходу.

Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи від 10 липня 2003 року (Рекомендація REC (2003) 13 «Щодо надання інформації стосовно кримінального судочинства через засоби масової інформації» задекларувала окремий принцип № 2 «Презумпція невинуватості» такого змісту: «Повага до принципу презумпції

невинуватості є невід’ємною частиною права на справедливий суд. Згідно з цим погляди та інформація стосовно судових процесів, що відбуваються, мають передаватися або розповсюджуватися через засоби масової інформації тоді, коли це не шкодить презумпції невинуватості підозрюваного, обвинуваченого або підсудного»<sup>2</sup>.

У цьому аспекті слід зазначити, що правильне розуміння вимог Конвенції розкривається у рішеннях ЄСПЛ, що містять правові позиції щодо суті положень зазначеного міжнародно-правового акта, а також змісту та обсягу гарантованих ним прав. Так, ЄСПЛ у справі «Барбера, Мессеґеу і Джабардо проти Іспанії» зазначив, що п. 2 ст. 6 Конвенції вимагає, щоб при здійсненні своїх повноважень судді відійшли від упередженої думки, що підсудний вчинив злочинне діяння, оскільки обов’язок доведення цього лежить на обвинуваченні та будь-який сумнів трактується на користь підсудного<sup>3</sup>.

Крім того, вимоги щодо дотримання цього принципу і, відповідно, забезпечення основоположних прав людини закріплені у національному законодавстві України, а саме – в Цивільному кодексі України від 16.01.2003 № 435-IV (далі – ЦК України)<sup>4</sup>, законах України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI, «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 № 3759-XII тощо<sup>5</sup>.

дослідження) (Автореф. дис. канд. юрид. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка 2007) 20.

<sup>1</sup> Д Пономаренко, керуючий партнер АО «Пономаренко, Реу і партнери» 'Ваші докази – не докази' (2016) *Закон і Бізнес* <[http://zib.com.ua/ua/126034yaki\\_naslidki\\_porushennya\\_principu\\_prezumpcii\\_nevinuvatosti.html](http://zib.com.ua/ua/126034yaki_naslidki_porushennya_principu_prezumpcii_nevinuvatosti.html)> дата звернення 04.10.2018.

<sup>2</sup> В Нор, 'Презумпція невинуватості як конституційна засада кримінального судочинства та її застосування в практиці Європейського суду з прав людини' (2011) 1(3) *Часопис Національного університету «Острозька академія»* 24.

<sup>3</sup> Т Слуцька, 'Презумпція невинуватості в дії?! Практична реалізація цього принципу щодо осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням' *Протокол* <[https://protocol.ua/ua/prezumptsiya\\_nevinuvatosti\\_v\\_dii\\_praktichna\\_realizatsiya\\_tsogo\\_printsipu\\_shchodo\\_osib\\_zvільnених\\_vid\\_vidбування\\_pokarannya\\_z\\_viprobuvannya/](https://protocol.ua/ua/prezumptsiya_nevinuvatosti_v_dii_praktichna_realizatsiya_tsogo_printsipu_shchodo_osib_zvільnених_vid_vidбування_pokarannya_z_viprobuvannya/)> дата звернення 04.10.2018.

<sup>4</sup> Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>> дата звернення 04.10.2018.

<sup>5</sup> Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 № 3759-XII <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>> дата звернення 04.10.2018.

Статтею 296 ЦК України закріплено можливість використання імені фізичної особи, яка затримана, підозрюється чи обвинувачується у вчиненні злочину лише в разі набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо неї та в інших випадках, передбачених законом.

З цього випливає, що як органами державної влади, так і в більшості випадків ЗМІ досить часто порушується така засада кримінального провадження, як презумпція невинуватості, у зв'язку із поспішливим «нагородженням» підозрюваних чи обвинувачених статусом злочинців, розкриття про них інформації тощо. Тим не менше, допускається можливість висвітлення інформації в засобах масової інформації щодо підозрюваних чи обвинувачених за умови захисту національних інтересів чи свобод людини.

Твердження посадовою особою держави вини підозрюваного чи обвинуваченого до того, як цю вину буде встановлено законним вироком суду, створює порушення принципу презумпції невинуватості; в той же час влада може інформувати суспільство про кримінальні переслідування, що тривають, про існуючі підозри, про арешт певних осіб до тієї міри, до якої така інформація не становить формального твердження про вину і не створює упереджене ставлення до кримінальних розслідувань та судових процесів.

Відповідно до положень ст. 297 Цивільного кодексу України кожен має право на повагу до його гідності та честі. Гідність та честь фізичної особи є недоторканими. Фізична особа має право звернутися до суду з позовом про захист її гідності. Згідно із п. 4 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27 лютого 2009 року під діловою репутацією фізичної особи розуміється набута особою суспільна оцінка її ділових і про-

фесійних якостей при виконанні нею трудових, службових, громадських чи інших обов'язків.

Пунктом 38 рішення ЄСПЛ у справі Аллене Де Рібемон проти Франції (*Alenet de Ribemont v. France*)<sup>1</sup> від 10 лютого 1995 року встановлено, що п. 2 статті 6 Конвенції не може бути перешкодою для влади щодо інформування громадськості про розслідування, які ведуться, але вона зобов'язує, щоб влада робила це стримано та делікатно, як того вимагає принцип презумпції невинуватості.

Також у пункті 41 зазначеного рішення ЄСПЛ відзначено, що «в цьому випадку деякі з найбільш високопоставлених співробітників французької поліції назвали пана Аллене де Рібемона без будь-яких застережень одним із підбурювачів, тобто співучасником вбивства. Отже, у діях правоохоронців вбачалась очевидна заява про винність, яка, з одного боку, спонукала громадськість повірити в неї, а з іншого – випереджала оцінку фактів справи компетентними суддями. Суд визнав, що в діях поліції простежується порушення пункту 2 статті 6 Конвенції»<sup>2</sup>.

Презумпція невинуватості має призначення не лише оберігати честь і гідність особи від необґрунтованих звинувачень у вчиненні злочину, а й має запобігати формуванню громадської думки щодо винуватості/невинуватості особи за відсутності остаточного судового рішення, тому свобода вираження поглядів та переконань (ст. 34 Конституції України, ст. 10 Конвенції) не є абсолютним правом, а має межі, окреслені правами інших осіб або ж законодавчо встановленими обов'язками.

Відповідно до рішення ЄСПЛ у справі «Шагін проти України» із фактичних обставин відомо, що першим заступником прокурора м. Києва було висловлено заяву, яку однаково процитували три

<sup>1</sup> Case of *Alenet de Ribemont v. France* (Application no. 15175/89); Judgment of the European Court of Human rights 10.02.1995 <<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57914%22%5D%7D>> accessed 04/10/2018.

<sup>2</sup> Шавров і Партнери: юридичне бюро, 'Порушення принципу презумпції невинуватості як підстава звернення до суду' (2017) <<http://shavrovlaw.com.ua/novostiistatii/porushennya-principu-prezumpcii-nevinuvatosti/>> дата звернення 04.10.2018.

різні газети і яку було зроблено задовго до складання обвинувального висновку у справі заявника, про те, що заявник був «фактичним керівником» групи кілерів і «його розпорядження [вбивати] мали систематичний характер». Проте ЄСПЛ у цьому рішенні проти України звернув увагу на те, що пункт 2 статті 6 Конвенції не може завадити відповідним органам інформувати громадськість про перебіг розслідування в кримінальних справах, адже це суперечило б праву на свободу вираження поглядів, проголошеному статтею 10 Конвенції. Однак він зобов'язує робити це з усією необхідною обережністю та обачністю, щоб дотримати принцип презумпції невинуватості. Водночас слідчі та правоохоронні органи не несуть відповідальності за дії засобів масової інформації<sup>1</sup>.

На думку Суду, згадана заява свідчить про те, що той, хто її озвучив, уважав установленим фактом те, що заявник замовляв і оплачував убивства, хоча єдине, у чому він був не таким упевненим, — це точна сума, сплачена за вбивства. Отже, ця заява, яку було зроблено задовго до складання обвинувального висновку у справі заявника, стосовно винуватості заявника у вчиненні злочинів, по-перше, спонукала громадськість до думки про його вину і, по-друге, визначала наперед оцінку фактів відповідним судовим органом. Таким чином, мало місце порушення пункту 2 статті 6 Конвенції<sup>2</sup>.

Така ж правова позиція висловлена ЄСПЛ у справі «Довженко проти України». В цій справі заяви керівників управління МВС, які надавали коментарі ЗМІ стосовно кримінальної справи заявника, містили твердження щодо вини у вчи-

ненні інкримінованих йому злочинів до ухвалення вироку<sup>3</sup>.

Ще однією показовою справою є справа «Луценко проти України»<sup>4</sup> (заява № 6492/11 від 3 липня 2012 р.). За результатами аналізу рішення ЄСПЛ у зазначеній справі було зроблено висновки про наступне: «Інші підстави для взяття заявника під варту, а саме відмова від надання показань та визнання своєї вини, за своїм характером суперечать такому важливому елементу концепції справедливого суду, як право не свідчити проти себе та презумпції невинуватості. В контексті вибору, чи застосовувати запобіжний захід у вигляді взяття під варту, чи ні, наведення таких підстав видається таким, що викликає особливе занепокоєння, оскільки вони вказують на те, що особу може бути піддано покаранню за користування своїми основними правами на справедливий суд. Суд також стурбований тим фактом, що національні суди погодилися з такими підставами під час прийняття постанови про обрання заявнику запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та залишення її без змін»<sup>5</sup>.

ЄСПЛ вважає, що подальше тримання заявника під вартою також становило порушення пункту 1 статті 5 Конвенції.

Слушно зазначає професор В. Т. Нор, що презумпція невинуватості поширюється і щодо осіб, звільнених від кримінальної відповідальності з закриттям кримінальних справ за т. зв. нереабілітуючими підставами, зокрема у зв'язку з: амністією або помилуванням; дійовим каяттям; примиренням винного з потерпілим; застосуванням до неповнолітньої особи примусових заходів виховного характеру тощо. Не дивлячись на те, що

<sup>1</sup> Справа «Шагін проти України» (заява № 20437/05): Рішення Європейського суду з прав людини від 10.12.2009 <[http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_612](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_612)> дата звернення 04.10.2018.

<sup>2</sup> Справа «Шагін проти України» (заява № 20437/05): Рішення Європейського суду з прав людини від 10.12.2009 <[http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_612](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_612)> дата звернення 04.10.2018.

<sup>3</sup> Справа «Довженко проти України» (заява № 36650/03): Рішення Європейського суду з прав людини у справі від 12.01.2012 <[http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_845](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_845)> дата звернення 04.10.2018.

<sup>4</sup> Справа «Луценко проти України» (заява № 6492/11): Рішення Європейського суду з прав людини від 19.11.2012/ <[http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_852](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_852)> дата звернення 04.10.2018.

<sup>5</sup> Т. Слуцька, 'Деякі правові позиції ЄСПЛ у кримінальному провадженні' *Протокол.юа* <[https://protocol.ua/ua/deyaki\\_pravovi\\_pozitsii\\_espl\\_u\\_kriminalnomu\\_provadzenni/](https://protocol.ua/ua/deyaki_pravovi_pozitsii_espl_u_kriminalnomu_provadzenni/)> дата звернення 04.10.2018.

в цих випадках у постанові суду про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності та закриття кримінальної справи не констатується висновок про його невинуватість, а навпаки – вона передбачається, дія презумпції невинуватості поширюється і на такого обвинуваченого<sup>1</sup>.

Ці доктринальні положення підтверджені практикою ЄСПЛ, зокрема правова позиція висвітлена у рішенні ЄСПЛ «Грабчук проти України» від 21 вересня 2006 р. Підставою для звернення до ЄСПЛ заявниці була постановва слідчого про закриття кримінальної справи у зв'язку із закінченням строків давності та постанова суду, яка була викладена у формулюваннях, які виражали переконаність органів слідства й суду в тому, що заявниця вчинила інкриміновані їй злочини (розкрадання державного майна, халатність)<sup>2</sup>.

Пунктами 42 та 45 цього рішення визначено: «Презумпція невинуватості порушена, якщо твердження посадової особи щодо особи, обвинуваченої у вчиненні злочину, відображає думку, що особа винна, коли цього не було встановлено відповідно до закону. Цього достатньо, навіть за відсутності жодного формального висновку, що існує деяка підстава припустити, що посадова особа вважає цю особу винною. Межі п. 2 ст. 6 Конвенції не обмежуються порушенням кримінальної справи, а поширюються на судові рішення, прийняті після того, як переслідування було припинено або після засудження»<sup>3</sup>.

Оголошення підозр стосовно невинуватості обвинуваченого є припустимим, доки в результаті закінчення кри-

мінальних проваджень не було винесено рішення по суті справи. Суд зазначає, що у цій справі рішення про закриття кримінальної справи проти заявниці були сформульовані у термінах, які не залишають сумніву щодо погляду на те, що заявниця вчинила злочин. Зокрема, у рішенні від 4 грудня 2000 року слідчий використав слова: «в діях заявниці є склад злочину» та «моменту, коли заявниця вчинила злочин», а Володимир-Волинський суд зазначив, що в діяннях заявниці «вбачаються ознаки злочину, передбаченого ст. 167 Кримінального кодексу України». Це рішення не є кримінальним за суттю, і йому не вистачало деяких ключових елементів, які зазвичай характеризують судові кримінальні провадження. За цих обставин Суд вважає, що мотиви, використані слідчим судом, становлять порушення презумпції невинуватості»<sup>4</sup>.

У справі «Пантелеєнко проти України» також порушено принцип презумпції невинуватості, оскільки постанову про закриття кримінальної справи відносно заявника у зв'язку з малозначністю діяння було сформульовано у такий спосіб, що не залишав сумніву щодо переконаності суду у його винності.

«Суд не вважає за потрібне визначити в цій справі, чи в принципі відмова присудити компенсацію на підставі того, що кримінальне провадження було завершено з nereабілітуючих обставин як така, що порушує презумпцію невинуватості. Суд зазначає, що в цій справі судові рішення про закриття кримінального провадження проти заявника було сформульовано таким чином, що немає сумнівів щодо їх думки про те, що заявник скоїв злочин, який йому інкримінується»<sup>5</sup>.

<sup>1</sup> В Нор, 'Презумпція невинуватості як принцип кримінального судочинства та його інтерпретація Європейським судом з прав людини' (2011) 53 *Вісник Львівського університету* 390.

<sup>2</sup> Справа «Грабчук проти України» (заява № 8599/02): Рішення Європейського суду з прав людини від 21.09.2006 <[http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_118](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_118)> дата звернення 04.10.2018.

<sup>3</sup> Справа «Грабчук проти України» (заява № 8599/02): Рішення Європейського суду з прав людини від 21.09.2006 <[http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_118](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_118)> дата звернення 04.10.2018.

<sup>4</sup> Справа «Максименко проти України» (заява № 39488/07): Рішення Європейського суду з прав людини від 20.12.2011 <[http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/974\\_785/sp:java-max15](http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/974_785/sp:java-max15)> дата звернення 04.10.2018.

<sup>5</sup> Справа «Пантелеєнко проти України» (заява № 11901/02): Рішення Європейського суду з прав людини у від 29.06.2006 <[http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_274](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_274)> дата звернення 04.10.2018.

Незважаючи на те, що на сьогодні практика стосовно запобігання порушень презумпції невинуватості є достатньо розвинутою, все ж трапляються випадки її порушення представниками сторони обвинувачення у кримінальному провадженні. Так, наприклад, ухвалою слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 23 серпня 2017 року було визнано порушення презумпції невинуватості та вирішено питання про відвід слідчого, оскільки: «слідчим в порушення вимог ст. 17 КПК України та ст. 62 Конституції України в повідомленні про підозру та в клопотанні про застосування запобіжного заходу зазначено про беззаперечну причетність ОСОБА\_2 до вчинення злочину, що підтверджується доданими до заяви документами.

Відтак відповідно до практики Європейського суду з прав людини («Девеер проти Бельгії», «Мінеллі проти Швейцарії», «Алене де Рібемон проти Франції», «Аллен проти Об'єднаного Королівства», «Грабчук проти України»), якщо судові рішення щодо обвинуваченого відображає думку, що він є винним, але ця думка сформована перед тим, як було доведено його винність відповідно до закону, це рішення порушує вимогу п. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Таке порушення має місце навіть за умов відсутності формальних заяв щодо винності обвинуваченого, але коли є підстави говорити, що національний суд вважає обвинуваченого винним.

Презумпція невинуватості може виявлятися порушеною не лише суддею або судом, а й іншими державними органами влади, включаючи прокуратуру. Особливо це трапляється тоді, коли прокурор виконує квазісудову функцію, адже він ухвалює рішення стосовно клопотань заявника про відхилення обвинувачень на етапі досудового розслідування, процедура якого перебуває під його повним контролем.

*Усупереч зазначеним вимогам слідчий у повідомленні про підозру та в клопотанні про застосування запобіжного заходу посилається на обставини, які в них зазначені як такі, що безспірні та вже доведені.*

*Вказані дії з боку представника органу державної влади є неприпустимими, оскільки є суттєвим порушенням прав особи, вина якої ще не доведена у встановленому законом порядку»<sup>1</sup>.*

Ще однією проблемою залишається питання відповідальності осіб, які порушують презумпцію невинуватості і не є учасниками кримінального провадження або роблять це не в межах процесуальних дій. Для уникнення таких порушень посадовими особами необхідно передбачити відповідальність за поширення інформації, що порушує презумпцію невинуватості. Якщо ж стосовно ЗМІ у цивільному законодавстві закріплена можливість спростування недостовірної інформації, то у випадку із твердженнями посадових осіб така відповідальність не передбачена.

У зв'язку з цим варто у законодавстві встановити норму, яка б передбачала публічне вибачення і спростування інформації у випадку, коли посадові особи порушують презумпцію невинуватості. Це абсолютно відповідатиме практиці ЄСПЛ стосовно реалізації презумпції невинуватості.

Презумпція невинуватості має призначенням запобігати необґрунтованим звинуваченням у вчиненні злочину та формуванню громадської думки щодо винуватості особи за відсутності обвинувального вироку суду, що набрав законної сили. Слідчі та судові рішення, крім обвинувального вироку, не повинні містити тверджень щодо винуватості особи у вчиненні злочину. У вітчизняному законодавстві необхідно передбачити відповідальність посадових осіб за поширення інформації, що порушує презумпцію невинуватості.

<sup>1</sup> Справа № 757/45583/17-к: Ухвала Печерського районного суду міста Києва від 23.08.2017 <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/68490469>> дата звернення 04.10.2018.





## WORKING PAPERS

16. Slutska T, 'Deiaki pravovi pozysii YeSPL u kryminalnomu provadzhenni [Some of the legal positions of the ECHR in criminal proceedings] Protokol.ua <[https://protocol.ua/ua/deyaki\\_pravovi\\_pozitsii\\_espl\\_u\\_kryminalnomu\\_provadzhenni/](https://protocol.ua/ua/deyaki_pravovi_pozitsii_espl_u_kryminalnomu_provadzhenni/)> data zvernennia 04.10.2018 (in Ukrainian).

17. Slutska T, 'Prezumtsiia nevinovatosti v dii?! Praktychna realizatsiia tsoho pryntsyphu shchodo osib, zvilnenykh vid vidbuvannia pokarannia z vyprobuvanniam [The presumption of innocence in action?! The practical implementation of this principle in respect of persons released from punishment serving with test] Protokol <[https://protocol.ua/ua/prezumtsiia\\_nevinovatosti\\_v\\_dii\\_praktychna\\_realizatsiia\\_tsogo\\_printsyphu\\_shchodo\\_osib\\_zvilnenih\\_vid\\_vidbuvannia\\_pokarannia\\_z\\_vyprobuvanniam/](https://protocol.ua/ua/prezumtsiia_nevinovatosti_v_dii_praktychna_realizatsiia_tsogo_printsyphu_shchodo_osib_zvilnenih_vid_vidbuvannia_pokarannia_z_vyprobuvanniam/)> data zvernennia 04.10.2018 (in Ukrainian).

18. Shavrov i Partnery: iurydyчне biuro. Porushennia pryntsyphu prezumtsii nevinovatosti, yak pidstava zvernennia do sudu.2017 [Violation of the principle presents of innocence, as the basis of an application to the court.2017] <<http://shavrovlaw.com.ua/novosti/statii/porushennya-principu-prezumpcii-nevinovatosti/>> data zvernennia 04.10.2018 (in Ukrainian).

---

### **Syza N., Matokhniuk O. The presumption of innocence as a component of the right to a fair trial in the practice of the European Court of Human Rights**

*Having based on the analysis of scientific works, domestic criminal procedure legislation, international legal acts, decisions of the European Court of Human Rights and materials of domestic legal practice, the article examines problem issues of understanding the context and realization of the principle of the presumption of innocence.*

*It is noted that the correct understanding of the essence of the presumption of innocence has not only theoretical value, but also forms the basis for the proper implementation of its provisions in law enforcement activities.*

*The aim of the article is to find out the understanding of the presumption of innocence as a component of the right to a fair trial in the practice of the European Court of Human Rights, to identify the problems of its implementation in domestic law enforcement practice and to establish proposals for their solution.*

*The presumption of innocence is reasonably considered as a procedural guarantee of ensuring the rights of the suspect and accused in the criminal proceedings, the realization of which guarantees the right to a fair trial.*

*Based on the results of the study, findings were reached and proposals were made regarding ensuring the implementation of the basis for the presumption of innocence as a component of the right to a fair trial. The position that the presumption of innocence was intended to prevent unwarranted allegations of crime and public opinion about the guilt of a person in the absence of a verdict of conviction that had become legally binding, was upheld. It is substantiated that investigatory and judicial decisions, other than a conviction, should not contain allegations of guilt of a person in the crime. It is proposed to establish in the domestic legislation responsibility of officials for the dissemination of information which violates the presumption of innocence.*

**Key words:** *presumption of innocence, right to a fair trial, case law of European Court of Human Rights, criminal proceedings, court decision.*

*Стаття надійшла до редакції журналу 15.10.2018.*